

Referat

Lokal projektgruppe Naturnationalpark Mols Bjerge

- Deltagere:** Sanne Attermann, Syddjurs Kommune
Jeppe Hansen, Danmarks Naturfredningsforening
Jeppe Fønnesbo, Dansk Ornitologisk Forening, Østjylland
Flemming Poulsen, DGI Østjylland
Thorkil Danielsen, Friluftsrådet Østjylland
Erling Brejnegaard, Danmarks Cykle Union
Jens Kristoffersen, Dansk Rideforbund
Lone Høst, Dansk Islænderforening
Kell Sønnichsen, Dansk Orienteringsforbund
Verner Damm, Det Danske Spejderkorps
Carsten Bonde Brauner, BUPL Østjylland
Martin Hedegaard, NST KJY Brugerråd
Jens Søgaard, Nationalpark Mols Bjerge (bestyrelse)
Birgitte Lamp, Nationalpark Mols Bjerge (sekretariat)
Søren Ibsen, Mols I Udvikling
Henning Møller Nielsen, Borgerforeningen Mols
Rikke Maring, Museum Østjylland
Jonas M. Nørregaard, Danmarks Vilde Natur
Helle Andersen, repræsentant for nabolodsejere
Tone Hammerich Ackermann, repræsentant for nabolodsejere
Linda Klindrup, Arb.grp. for tilgængelig natur
Jane Toubro, Fri Natur
Poul Arne Nielsen, Danmarks Jægerforbund
Lasse Werling, Dansk Botanisk Forening
Peter Heydorn Kristensen, Dansk Skovforening
Peter Brostrøm, Skovrider Naturstyrelsen Kronjylland
Jakob Dahl, forstfuldmægtig Naturstyrelsen Kronjylland
Maria Voigt Sønnichsen, forstfuldmægtig Naturstyrelsen Kronjylland
Pina Laursen, enhedssekretær Naturstyrelsen Kronjylland (referent)
- Afbud:** Hans Gæmelke, Djursland Landboforening
Jørgen Ivar Brus Mikkelsen, repræsentant for nabolodsejere
Clarissa Gernow, Unge biodiversitets Ambassadører
Steffen Thomsen, projektleder Naturstyrelsen Kronjylland
- Tid:** torsdag den 9. juni 2022 kl. 16.30-19.00
- Sted:** Madpakkerummet på Øvre Strandkær

Dagsorden

1. Velkomst v. Naturstyrelsen (5 min)

- A. Naturnationalparker – begreb og indhold

2. Naturnationalpark Mols Bjerge v. Naturstyrelsen (15)

- A. Rammer for arbejdet i den lokale projektgruppe
- B. Proces og planlagte aktiviteter

3. Bordrunde – muligheder, bekymringer og løsninger (90 min)

- A. Hver deltager får indledningsvis mulighed - 3 min. til rådighed for hver deltager – for, at udtrykke grundlæggende ønsker, muligheder, bekymringer og løsninger (*forslag: prøv at definere eksempelvis 3 præcise forhold I vil gøre Naturstyrelsen opmærksom på – hav gerne fokus på den fysiske indretning af Naturnationalparken. Adgangsveje, indre veje, ankomstpunkter og friluftsfaciliteter*). Der vil være en kort pause halvvejs gennem runden.

4. Indledende temadrøftelse af: friluftsliv og græssende dyr (25 min)

Indledende snak om muligheder, bekymringer og løsninger. Hvad skal vi fra Naturstyrelsen være særlig opmærksom på, og hvad kan der være af gode løsninger?

5. Opsummering og afrunding ved Naturstyrelsen (15 min)

1. Velkomst v. Naturstyrelsen

Peter Brostrøm (PEB) bød velkommen til det første møde i den lokale projektgruppe for Naturnationalpark Mols Bjerger (NNP MB).

PEB informerede om, at Steffen Thomsen, projektleder for NNP MB desværre var blevet syg, og i Steffens fravær vil PEB være mødeleder.

PEB takkede de fremmødte for deltagelse i mødet. Deltagerlisten var udsendt sammen med dagsordenen. PEB nævnte, at fra Naturstyrelsen Kronjylland (NST KJY) deltog skovrider Peter Brostrøm, forstfuldmægtig Jakob Dahl, forstfuldmægtig Maria Sonnichsen og enhedssekretær Pina Laursen.

Endvidere informerede PEB om, at på mødet deltog to forskere fra Aarhus Universitet. Forskerne gav en kort beskrivelse af deres formål med deltagelse i mødet. De arbejder med forvaltningsudfordringer mellem mennesker og dyr, og ser det som en unik mulighed at få lov til at følge den lokale proces for etablering af NNP MB. Det blev præciseret, at observationer/notater fra mødet vil blive behandlet anonymt.

2. Naturnationalpark Mols Bjerger v. Naturstyrelsen

PEB henviste til baggrundsnotatet for NNP MB, som projektgruppen har fået fremsendt. PEB anbefalede endvidere at gå ind på NST's hjemmeside, hvor notatet samt øvrigt materiale kan findes

<https://naturstyrelsen.dk/naturbeskyttelse/naturprojekter/naturnationalpark-mols-bjerger/>

PEB gav en kort beskrivelse af, hvad en naturnationalpark er. Det er et sammenhængende naturområde, hvor naturen får plads til at være natur, men samtidig giver spændende nye naturoplevelser. I naturnationalparkerne får naturen i højere grad lov til at udvikle sig på naturlige præmisser og forvaltes med biodiversitet som hovedhensyn. Der drives ikke landbrug, og skoven henlægges som urørt skov.

PEB beskrev processen for udarbejdelse af projektforslaget for NNP MB. Naturstyrelsen udarbejder projektforslag med baggrund i input fra den videnskabelig arbejdsgruppe, arbejdsgruppen for interessenter samt den lokale projektgruppe.

PEB beskrev kort sammensætningen af de tre grupper:

- Den videnskabelig arbejdsgruppe – består af forskere og videnskabsfolk
- Arbejdsgruppe for interessenter består af friluftorganisationer og grønne organisationer
- Den lokale projektgruppe – er sammensat af lokale foreninger og organisationer, kommune, naboer og lokale borgergrupper, så gruppen videst muligt omfang repræsenterer de gængse lokale interesser.

PEB præciserede, at alle tre grupper vil blive inddraget i hele processen og tydeliggjorde, at møderne i den lokale projektgruppe er centrale.

PEB nævnte, at der vil blive afholdt åbne kontordage den 16. og 20. juni på Øvre Strandkær, hvor der vil være mulighed for at komme forbi til en snak og eventuelt komme med input. Info om disse kontordage kan ses på hjemmesiden <https://naturstyrelsen.dk/lokale-nyheder/lokale-nyheder/2022/juni/naturalnationalpark-mols-bjerge-aabne-kontordage-den-16-juni-og-20-juni/>

PEB nævnte, at såfremt der ønskes vandringer, hvor eventuelle specifikke emner ønskes drøftet er NST KJY åben for at deltage.

PEB spurgte, om der var spørgsmål til processen:

Der blev spurgt til fremtidige mødedatoer. PEB henviste til, at der endnu ikke er lavet en tidsplan, men at NST KJY vil bestræbe sig på, at næste møde vil blive meldt ud inden sommerferien. Næste møde forventes at blive afholdt slut august/start september.

3. Bordrunde – muligheder, bekymringer og løsninger

For at holde tidsplanen fik alle deltagere 3 minutter til rådighed.

Repræsentant	Referat af bordrunde
<i>Birgitte Lamp, Nationalpark Mols Bjerge (sekretariat)</i>	<p>Birgitte Lamp omtalte ”Strategisk fysisk udviklingsplan”, som Nationalpark Mols Bjerge har udarbejdet i samarbejde med Syddjurs Kommune og Dansk Kyst- og Naturturisme. Med udgangspunkt i denne plan, havde Birgitte Lamp 3 punkter, som hun ønskede at sætte fokus på ved etablering af NNP MB:</p> <ul style="list-style-type: none">• Lukning af trafik i parken og udvikling af gateways og ankomstpunkter. Birgitte Lamp foreslog, at der startes med ankomsten i det nordvestlige hjørne, herunder Agri og Porskær Stenhus, dels for at høste erfaring derfra, men det vil også være ideelt mht. fordeling af gæsterne. DKNT har tilbudt Nationalpark Mols Bjerge at bidrage med målinger og data af færdsel herunder antal gående og kørende i området samt benyttelsen af stisystemerne.• Samarbejde med Museum Østjylland med registrering af kulturminde i den kommende NNP MB. Nationalparken Mols Bjerge opfordrer til, at der tages hensyn til beskyttelse af kulturarven.• Borgerinddragelse, evt. afholdelse af temamøder om f.eks. valg af dyr og dyrevelfærd, biodiversitet, friluftsliv og færdsel.

<p><i>Jens Søgaard, Nationalpark Mols Bjerge (bestyrelse)</i></p>	<p>Jens Søgaard havde 3 punkter, som han ønskede at fremlægge:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fælles skilteprojekt i forhold til brugerne. Foreslog et samarbejde mellem Nationalpark Mols Bjerge, NST KJY og Syddjurs Kommune. Nationalparken deltager gerne i en arbejdsgruppe. • Sikkerhed og tryghed. Det er vigtigt, at dyrene i NNP MB ikke er opsøgende og aggressive. Fokus på forebyggelse og formidling, evt. i form af skiltning, pjecer og hvis det ønskes sluser. Jens Søgaard omtalte et samarbejde med Københavns Universitet (KU) om tryk færdsel i folde med en dyreadfærdsekspert fra SEGES. Nationalpark Mols Bjerge foreslår, at der indtænkes no fence-løsninger. Nationalpark Mols Bjerge vil endvidere foreslå, at der lægges op til, at hunde skal helt ud af foldene, eftersom der er evidens for, at der stort set altid er en hund involveret ifm. ulykker. • Stier og ruter. Jens Søgaard omtalte udfordringerne med hunde og omtalte, at når grænserne for NNP MB er endelig, vil Nationalparken Mols Bjerge undersøge muligheden for at lave nogle alternative ruter uden dyr. Fortsat med henblik på at fordele gæsterne. Ydermere pointerede Jens Søgaard, at det er vigtigt at sikre gode parkeringsmuligheder omkring NNP MB.
<p><i>Tone Hammerich Ackermann, repræsentant for nabolodsejere</i></p>	<p>Tone Ackermann nævnte, at hun repræsenterer en sårbar gruppe. Det vil være rimeligt, at naboernes arealer bevarer den nuværende værdi. Tone Ackermann håber, at der tages hensyn til dette – det er deres liv. Det er vigtigt at forstå, at hver nabo har deres særlige behov.</p> <p>Tone Ackermann omtalte naboernes forskellige behov i forhold til hegnet: Nogle har brug for bufferzone ml hegn og skel (f.eks ved kvægavl); andre har brug for, at hegn går lige i skel. Peter Brostrøms tidligere nævnte tilbud fra Naturstyrelsen om et konkret møde med den enkelte lodsejer på stedet er derfor meget vigtigt for lodsejerne.</p> <p>Tone Ackermann udtrykte bekymring for et øget publikumstryk uden for hegnet, herunder trykket i de plantager, som ligger uden for hegnet samt på de stier, som er mellem hegn og lodsejere. Hun udtrykte et ønske om, at tænke i faciliteter, som holder besøgende til NNP MB inde i NNP MB.</p> <p>Tone Ackermann omtalte også udfordringer med parkeringsforhold.</p>

	<p>Mht. brandfare omtalte Tone Ackermann, at adgangsforhold for brandvæsnet skal indtænkes i planen.</p>
<p><i>Helle Andersen, repræsentant for nabolodsejere</i></p>	<p>Helle Andersen udtrykte bekymring for et stort publikumstryk, herunder trafik og parkering. Helle Andersen omtalte ændringer i de trafikale forhold, herunder også en bekymring for lodsejernes adgang til de private ejendomme. Helle Andersen ønsker, den nuværende arbejdsadgang til private ejendomme opretholdes.</p> <p>Helle Andersen omtalte mulighed for at lave korridorer i indhegningen, som er dyrefrie.</p> <p>Helle Andersen ønsker, at dyrevelfærden i NNP MB skal være på lige fod med resten af Danmark.</p> <p>Helle Andersen håber, at der kan etableres et samarbejde mellem de lokale landmænd og NST KJY, gerne i forbindelse med overskudsdyr og fodring.</p> <p>Helle Andersen fremsatte ønske om en konsekvensvurdering inden etablering af NNP MB.</p> <p>Helle Andersen fremsatte ønske om, at nabolodsejerne vil blive inddraget i forvaltningsplanerne.</p>
<p><i>Sanne Attermann, Syddjurs Kommune</i></p>	<p>Sanne Attermann er chef for teknik og miljø i Syddjurs Kommune.</p> <p>Sanne Attermann understregede, at den omtalte Strategisk fysisk Udviklingsplan ikke kun gælder for Naturnationalparken. Planen indeholder mange ideer, hvoraf gateways har høj prioritet. Sanne Attermann gjorde opmærksom på, at gateways er forhold, som kræver myndighedsgodkendelser, og der dermed vil være et tidsperspektiv, som skal håndteres.</p> <p>Sanne Attermann præciserede at den Strategisk fysiske Udviklingsplan endnu ikke er blevet politisk behandlet i kommune.</p> <p>Sanne Attermann nævnte, at processen omkring etablering af NNP MB også vil få administrativ betydning for kommunen, og at kommunen ønsker et tæt og nært samarbejde med NST KJY på myndighedssiden.</p> <p>Kommune vil have fokus på borgerdialog og markedsføring.</p> <p>Det er også vigtigt for kommunen, at aktivere borgere og børn i processen, hvor der vil være mulighed for en masse læring.</p>

<p><i>Jepp Hansen, Danmarks Naturfredningsforening</i></p>	<p>Jepp Hansen deler bekymringen for et stort publikumspres, hvor arealerne vil blive belastet af flere biler og gæster. Jepp Hansen fremlagde nogle overvejelser, hvordan kan man styre/regulere det større publikumstryk:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lukke nogle af vejene • Sørg for, at gateways placeres, så trafikken kan styres. • Jepp Hansen omtalte eksempel fra p-pladser i Aarhus, hvor man via skilte kan se, hvor mange pladser, der er ledige. Disse skilte kan evt. sættes op ved motortrafikvejen og andre centrale steder <p>Jepp Hansen omtalte frygt for biodiversiteten, specielt i højsæsonen. Jepp Hansen ønsker særlig sikring ved hotspots.</p>
<p><i>Flemming Poulsen, DGI Østjylland</i></p>	<p>Flemming Poulsen fremlagde sine emner med baggrund i et møde med fritidsbrugere fra området.</p> <p>Flemming Poulsen omtalte håndtering af friluftsfaciliteter uden for NNP MB, og bekymring for konflikter mellem forskellige brugergrupper. Han ønsker information om eventuelle afledende faciliteter.</p> <p>Håndtering af events (Molsløbet) – hvordan, kan der skabes arealer, der er sikre at være i? og hvilke vilkår?</p> <p>Der er ønske om udarbejdelse af baseline på friluftsliv, så udviklingen kan følges.</p> <p>Flemming Poulsen præciserede, at foreningen også er optaget af biodiversiteten.</p>
<p><i>Thorkil Danielsen, Friluftsrådet Østjylland</i></p>	<p>Thorkil Danielsen fortalte, at Friluftsrådet deltager både i den nationale interessentgruppe og i den lokale projektgruppe.</p> <p>Friluftsrådet repræsenterer mange grupper, og med deltagelse i den lokale projektgruppe ønsker rådet at give baglandet en løbende tilbagemelding om processen for etablering af NNP MB.</p>
<p><i>Rikke Maring, Museum Østjylland</i></p>	<p>Rikke Maring fortalte, at Museum Østjylland deltager i projektgruppen for at sikre, at hensyn til fortidsminderne bliver indarbejdet i projektet.</p>
<p><i>Henning Møller Nielsen, Borgerforeningen Mols</i></p>	<p>Henning Møller Nielsen repræsenterer Borgerforeningen Mols, Distriktsrådet for Mols og Helgenæs.</p>

	<p>Henning Møller Nielsen nævnte, at når 775 hektar bliver hegnet med dyr, og samtidig er tilgængelig for offentligheden, så er man nødt til at lave en indhegning i indhegningen, hvor der ikke er dyr. Hvem har ansvaret, hvis der sket noget? Der bør laves nogle indhegnede stisystemer, der kommer forbi hotspots.</p> <p>Henning Møller Nielsen foreslog, at der evt. etableres tunneller under indre hegn, så dyrene frit kan bevæge sig i NNP MB.</p> <p>Henning Møller Nielsen omtalte dyrevelfærd og godt landmandsskab, bl.a. at dyrehold skal tilses hver dag og tilskuds fodring om vinteren. Henning Møller Nielsen nævnte, at dyrevelfærd kan give nogle dårlige historier.</p>
<i>Jeppe Fønnesbo, Dansk Ornitologisk Forening, Østjylland</i>	Jeppe Fønnesbo ønskede projektet med sammenhængende natur velkommen. Jeppe Fønnesbo finder projektet spændende og glæder sig til processen.
<i>Erling Brejnegaard, Danmarks Cykle Union</i>	<p>Erling Brejnegaard repræsenterer den lokale MTB-foreningen samt andre brugere, herunder cykelforeninger.</p> <p>Erling Brejnegaard udtrykte begejstring for projektet. Præciserede, at adgangen er vigtig. Ok med færreste. Endvidere er sikkerheden vigtig. Mange børn færdes i dag på arealerne. Erling Brejnegaard nævnte, at for de trænere, som har børn med ind i parken, er det vigtigt, at det er sikkert at færdes på arealerne.</p> <p>Erling Brejnegaard tilføjede, at løsning med GPS/halsbånd på dyrene lyder interessant.</p>
<i>Søren Ibsen, Mols I Udvikling</i>	<p>Søren Ibsen udtrykte forståelse for den politiske beslutning om at etablere NNP MB og ønsker med sin deltagelse i projektgruppen at kunne give sit bagland indblik i projektets proces.</p> <p>Mols i Udvikling og Borgerforeningen undrer sig over, at Molsskolen, Børnehaven og Naturbørnehaven ikke er repræsenteret i projektgruppen, da de i høj grad benytter arealerne. Det pointeres, at færdsel i området er vigtigt.</p> <p>Søren Ibsen nævnte, at foreningen er i gang med at bygge et stort idrætshus - Molsværket - for foden af Mols Bjerge. Søren Ibsen foreslog, at huset tænkes ind som en gateway. Generelt ønsker foreningen at tiltrække bosætning og turisme.</p> <p>Søren Ibsen præciserede, at der skal være plads til uenighed, men håber, at den lokale proces kan føre til samarbejde i fremtiden.</p>

	<p>Søren Ibsen nævnte, at organisationen planlægger afholdelse af et borgermøde, hvor holdningen til NNP MB vil blive drøftet.</p>
<p><i>Jens Kristoffersen, Dansk Rideforbund</i></p>	<p>Jens Kristoffersen repræsenterer Dansk Ride Forbund og Dansk Køreforbund.</p> <p>Jens Kristoffersen omtalte, at ifølge fredningerne af Mols Bjerge er der sikret ret til ridning i det område, som skal være NNP MB.</p> <p>Det forventes, at der tages hensyn til loven, således at man kan køre med hestevogn på vejene i NNP MB.</p> <p>Endvidere forventes, at låger designes således, at de kan betjenes af ryttere eller kusk, på en måde, så de ikke skal stå af hesten eller forlade vognen.</p> <p>Der ønskes ikke heste i indhegningen.</p> <p>Dansk Ride Forbund og Dansk Køreforbund vil gerne deltage i den arbejdsgruppe, som arbejder med valg af låger.</p>
<p><i>Jonas M. Nørregaard, Danmarks Vilde Natur</i></p>	<p>Jonas Nørregaard fortalte, at Danmarks Vilde Natur er en ny landsdækkende forening, som er stiftet for at understøtte NNPer i Danmark.</p> <p>Foreningen vil fastholde, at Danmarks NNPer opfylder de internationale målsætninger samt opfylder kriterierne for IUCN kategori II parker.</p> <p>Foreningen vil arbejde på at udvide de nuværende rammer, hvor der på sigt skal være åbent for private lodsejere.</p> <p>Foreningen ønsker store græssere, der er reproducerende og ikke stude.</p> <p>Foreningen ønsker at holde døren åben for flere nøglearter, f.eks. visenter og vildsvin.</p> <p>Foreningen vil gerne hejse et flag for en NNP på naturens præmisser – beskyttelse frem for benyttelse.</p>
<p><i>Peter Heydorn Kristensen, Dansk Skovforening</i></p>	<p>Peter Heydorn Kristensen deltager på vegne af Dansk Skovforening og er samtidig nabo, da han forvalter Vistoft Plantage. Plantagen har eksisteret længe, og Peter Heydorn Kristensen har et stort ønske om at bevare plantagen.</p> <p>Plantagen har oplevet et stigende publikumstryk, specielt i forbindelse med COVID-19.</p>

	<p>Peter Heydorn Kristensen er bekymret for, at hegnene og dyrene i NNP MB vil betyde et endnu større publikumstryk i Vistoft plantage.</p> <p>Peter Heydorn Kristensen ønsker en håndtering af denne problemstilling, og medvirker gerne til udarbejdelse af en informationsstrategi.</p>
<p><i>Poul Arne Nielsen, Danmarks Jægerforbund</i></p>	<p>Poul Arne Nielsen tror ikke, at mange jægere vil være imod en indsats for biodiversitet.</p> <p>Poul Arne Nielsen udtrykte modstand for store hegn, da mange ting bliver hæmmet af hegning.</p> <p>Poul Arne Nielsen omtalte, at det er vigtigt, at brugere/gæster bliver opdraget/uddannet til at færdes i naturen.</p>
<p><i>Jane Toubro, Fri Natur</i></p>	<p>Jane Toubro fortalte, at Fri Natur er en ny landsdækkende forening, der er opstået i forbindelse med NNPer i Danmark. Foreningen arbejder for fri og tilgængelig natur uden hegn.</p> <p>Jane Toubro præciserede, at borgerinddragelse er vigtig – både nu og fremadrettet.</p> <p>Jane Toubro udtrykte bekymring for reel medbestemmelse. Det er fint med åbne kontordage, men hvad har vi indflydelse på? Kan der tages nogle arealer ud af indhegningen, så de er fri for græssende dyr (ikke nødvendigvis ud af NNP MB)?</p> <p>Jane Toubro fremsatte ønske om, at de tre grupper (den videnskabelig arbejdsgruppe, arbejdsgruppen for interessenter samt den lokale projektgruppe) kommer til at sidde sammen med mulighed for at udarbejde en fælles strategi.</p> <p>Jane Toubro foreslog nedsættelse af en borgerfølgegruppe, der i fremtiden vil blive inddraget og informeret. Endvidere nævnte Jane Toubro, at der allerede nu bør planlægges en evaluering om 2 år, hvor der vil være mulighed for tilpasninger. Både biodiversitet, friluftsliv og samarbejde med lokalområdet ønskes evalueret. Ydermere ønsker hun en ingen undtagelser i dyrevelfærdsloven.</p> <p>Jane Toubro omtalte erstatningsarealer ved hegnslinjerne uden store græssere med fokus på kort afstand til de små landsbyer.</p> <p>Jane Toubro foreslog at der foretages en upartisk undersøgelse og registrering af ulykker og nærved-ulykker med store græssere.</p>

	<p>Jane Toubro ønsker information og mødeindkaldelser i god tid, så der er mulighed for drøftelse med baglandet.</p>
<p><i>Linda Klindrup, Arb.grp. for tilgængelig natur</i></p>	<p>Linda Klindrup nævnte, at Arbejdsgruppen for tilgængelig natur er en undergruppe til Mols i Udvikling. Foreningen blev stiftet med baggrund i udfordringer for færdsel og indhegninger.</p> <p>Linda Klindrup omtalte foreningens samarbejde med NST KJY, hvor der tidligere er fundet fælles forståelse og løsninger. Et samarbejde, som har udmøntet flere gode tiltag.</p> <p>Linda Klindrup omtalte udfordringerne med færdsel indenfor hegningen. Linda Klindrup håber, at det lykkes at finde en løsning sammen.</p> <p>Linda Klindrup håber, at der er forståelse for udfordringerne. Linda Klindrup præciserede, at der ikke ønskes yderligere begrænsninger i færdslen uden for hegningen, men derimod gerne flere muligheder for færdsel.</p> <p>Linda Klindrup nævnte endvidere at hun oplevede et lokalt ønske om bevarelse af veje og stier udenfor hegningen, men at der tænkes løsninger således sammenhængende græsning og bevarelse af stier og veje tænkes ind.</p> <p>Linda Klindrup håber på borgerinddragelse, men er bekymret for, at udfordringer ikke tages seriøst. Hun pointerer, at rigtige løsninger tager tid, samt at Arbejdsgruppen for tilgængelig natur har en masse viden som kan sættes i spil.</p>
<p><i>Lone Høst, Dansk Islænderforening og lokale ryttere</i></p>	<p>Lone Høst nævnte, at hun og andre har bosat sig i området for at kunne ride i bjergene.</p> <p>Lone Høst håber på dialog før, under og efter NNP MB. Foreningen ønsker ingen heste i indhegningen på grund af børn og sensible rideheste</p> <p>Lone Høst viste nogle kort med forslag, hvor NNP MB kan opdeles i zoner, hvor der er altid vil være en zone, der er fri for dyr. Alternativt, at der laves nogle korridorer, så man kan gå igennem NNP MB i dyrefrit område.</p> <p>Lone Høst ønsker ingen heste i indhegningerne, da det er umuligt at ride blandt heste, og dyrefri områder, da mange ikke vover at ride blandt store græssere. Derudover ønsker hun at der laves nogle korridorer, så man kan gå igennem NNP MB i et dyrefrit område.</p>

	<p>Lone Høst nævnte, at lokale borgere ønsker områder, hvor der kan ske daglig færdsel på arealer uden dyr.</p> <p>Lone Høst nævnte, at der bør vælges gode låger, hvor man kan komme ud/ind uden at skulle af hesten.</p>
<p><i>Kell Sønnichsen, Dansk Orienteringsforbund</i></p>	<p>Kell Sønnichsen repræsenterer den lokale forening under Dansk Orienteringsforbund.</p> <p>Foreningen har igennem 40 år haft arrangementer på Mols. Foreningen ønsker fortsat mulighed for både træning og løb i fremtiden.</p> <p>Kell Sønnichsen omtalte, at valg af låger er vigtigt, samt hvor mange låger og stier der er.</p> <p>Kell Sønnichsen omtalte udfordringer med parkering og synes, ideen med gateways er god.</p>
<p><i>Verner Damm, Det Danske Spejderkorps</i></p>	<p>Verner Damm forudser udfordringer med forvaltning af de lysåbne arealer.</p> <p>Verner Damm nævnte, at spejderne på Djursland er nødt til at have mulighed for at køre med biler/busser til deres areal.</p> <p>Verner Damm nævnte, at det er vigtig med info-materiale om adfærd og dyr.</p>
<p><i>Carsten Bonde Brauner, BUPL Østjylland</i></p>	<p>Carsten Bonde Brauner repræsenterer BUPL Østjylland. Carsten Bonde Brauner er dagtilbudsleder hos Syddjurs Kommune og repræsenterer derfor også skoler og børnehaver. Han vil i forbindelse med arbejdet koordinere med de nære brugere.</p> <p>Carsten Bonde Brauner vil deltage i projektgruppe set ud fra et børneperspektiv. Han pointerer at større naturforståelse giver et større ejerskab.</p> <p>Carsten Bonde Brauner viste en planche med de emner, som han ønsker at have fokus op:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Naturformidling/naturforståelse/liv i naturen • Sikring af børns og familiers adgang og tilgang til NNP MB • Beskyttelse og benyttelse af naturen <p>Carsten Bonde Brauner bakkede op om, at der skal fokus på slidtage af nabolodsejerne arealer.</p>

<p><i>Martin Hedegaard, NST KJY Brugerråd</i></p>	<p>Martin Hedegaard deltager i projektgruppen som repræsentant i NST KJY's brugerråd. Martin Hedegaard sidder i NST KJY's brugerråd for Borgerforeningen Mols.</p> <p>Martin Hedegaard ønsker mest muligt for flest mulige.</p> <p>Martin Hedegaard er glad for Carsten Bonde Brauners deltagelse i projektgruppen. Det er vigtigt, at de lokale institutioner er repræsenteret.</p>
<p><i>Lasse Werling, Dansk Botanisk Forening</i></p>	<p>Lasse Werling er biolog, og har en lang erfaring med naturforvaltning, også i Mols Bjerge.</p> <p>Lasse Werling udtrykker stor bekymring på biodiversitetens vegne, da det er dokumenteret, at vi står i en biodiversitetskrisse.</p> <p>Lasse Werling efterlyser naturinddragelse på lige vilkår med borgerinddragelse.</p> <p>Lasse Werling understreger, at vi ikke har en friluftskrise, men biodiversitetskrisse, og opgaven skal ses med fokus på så meget naturværdi for pengene som muligt – uden kompromis. Han pointerer, at der må gerne være adgang for alle, men det må ikke ske som et kompromis med naturværdierne.</p> <p>Lasse Werling nævnte, at en størst mulig sammenhængende indhegning er bedst. Lasse Werling ser gerne en kombi af kreaturer og heste og anbefalede at inddrage erfaringer fra Mols Laboratoriet, samt at Galloway kunne være et bedre valg end skovkvæg.</p> <p>Lasse Werling opfordrer til, at der ses på trafiktrykket. Han foreslår følgende løsninger: Ensretning af veje, lukning af veje, lokal shuttle-transport, og samling af parkeringen.</p> <p>Lasse Werling anbefaler, at man i forvaltningsarbejdet starter med lyssætning, og det især ved Littorinaskrænten.</p>

PEB roste gruppen for input og god mødedisciplin. Referatet vil blive udsendt til godkendelse inden det offentliggøres på hjemmesiden.

4. Indledende temadrøftelse af: friluftsliv og græssende dyr

PEB spurgte projektgruppen - hvordan kommer vi videre? Og til spørgsmålet tilføjede PEB, at projektet er bundet af de politisk bestemte rammer.

PEB fortalte, at på næste møde, som forventes afholdt umiddelbart efter sommerferien, vil NST KJY forsøge at opbygge mødet med 2-3 temaer, f.eks.:

- Fysisk indretning (hegn, adgangsforhold, infrastruktur i og omkring NNP MB)
- Formidling (skilte, gateways, adfærd)
- Dyrforvaltning og dyrevelfærd

PEB forholdt sig til forslaget om, at de tre grupper kan sidde sammen og lave en fælles strategi. NST KJY har desværre ikke mulighed for at arrangere dette, men nævnte, at der evt. kan arrangeres en tematisk tur i NNP MB og at der evt. i den forbindelse kunne være deltagelse fra visse repræsentanter fra de to nationale grupper. PEB nævnte, at referater fra møderne i den lokale projektgruppe vil blive videreføret til de nationale grupper.

PEB nævnte, at der har været afholdt møder i de nationale grupper, men at der endnu ikke foreligger referater, men at han havde fået nogle stikord fra møderne:

- Videnskabelige gruppe
Der ønskes reproducerende bestande og så store dyr, som muligt. Gerne både heste og kreaturer. Positiv indstillet på bison.
Forvaltning i den indledende proces/forvaltning. Gruppen ser det spændende og naturligt at arbejde med ild. PEB bemærkede, at dette instrument ikke i nyere tid har været brugt i Mols Bjerge.
Gruppen har stor skepsis for jagtlig aktivitet. (ikke aktuelt i NNP MB)
Fokus på borgerinddragelse.
- Interessent-gruppen
De grønne organisationer er grundlæggende meget positive. De brugerorienterede organisationer er grundlæggende skeptiske.
Gruppen har det fint med en natur præget af strukturtiltag med mere diversitet og mosaik. Er åben for, at ild og vand kan anvendes i forvaltningen.
Vigtigt med lokalt samarbejde. Gruppen havde rost inddragelsen i de første 5 NNPer.
Gruppen bemærkede, at man kun kommer i mål gennem kompromiser.

Input til næste møde i den lokale projektgruppe:

Linda Klindrup nævnte, at borgerinddragelse og lokal forankring er utrolig vigtig. Arbejdsgruppen for tilgængelig natur bakker op om et borgermøde og deltager gerne. Det er vigtigt, at de politiske rammer for NNP MB kendes. Med udgangspunkt i nuværende viden er det svært at holde et borgermøde.

Linda Klindrup ønsker, at man er løsningsorienteret i forhold til sammenhængende græsning. Løsninger med virtuelle hegn, tunneller etc. skal tages seriøst.
PEB bemærkede, at alt tages seriøst, og der lyttes meget til input.

Søren Ibsen nævnte, at det er vigtigt, at borgere bliver hørt og anbefaler borgermøder som arbejdsform.

Keld Sønnichsen - information, information. Formidling er vigtig, så der ikke bliver dannet egne historier.

Hvor stort et mennesketryk kan en NNP klare, er der en grænse? PEB svarede med henvisning NNP Fussingø, hvor der er lavet nogle lommer for faunaen. Det er steder, hvor naturen kan have fred og ro – både tænkt til de vilde dyr, men også til de dyr, der indhegnet. PEB præciserede, at det er et element, der er fokus på, men refererede også til den politiske ramme; at gøre noget godt for biodiversiteten – men også gode muligheder for adgang og friluftliv.

I tilknytning til synspunkterne om borgerinddragelse og lokal forankring nævnte PEB, at sammensætningen af denne projektgruppe fra NSTs side var søgt så mange af deltagerne repræsenterer de lokale borgere og brugere. Flere havde allerede ved bordrunden peget på, at de ville kommunikere tilbage til dem, de repræsenterer, evt. selv afholde møder for at få synspunkter og idéer, m.v. På den måde sker der også en bred inddragelse og forankring.

Jane Toubro efterlyste en definition på biodiversiteten man ønsker i NNP MB. Hovedformålet er biodiversiteten, men hvilke naturtyper er der tale om? Naturen skal være vild og selvforvaltende siges det. Men det virker, som en modsætning til, at man taler om instrumenter som mennesker vil bruge (feks maskinel slåning for at forhindre tilgroning)? PEB svarede, at grundlæggende vil der være tale om open-ended forvaltning med forventning om, at naturen bliver selvforvaltende. Ved open-ended forvaltning stræbes ikke efter bestemt slutresultat. Der vil blive arbejdet hen i mod, at NNPerne skal være så selvforvaltende som muligt. Det vigtige er at skabe rammerne for de helt grundlæggende økologiske processer.

PEB omtalte de tre r'er – rod, råd og rum.

Lone Høst spurgte til datagrundlag/målinger. PEB svarede, at der laves baseline med løbende målinger.

Verner Damm ønsker masser af lommer. Verner Dam foreslog afmærkede stier som en løsning på at samle brugerne. Verner Damm fortalte, at han har god erfaring med nudging. Det er vigtigt, at der opsamles data på mængden af gæster. Jakob Dahl nævnte, at der allerede er sat tællere op. Datagrundlaget vil forsøges fremskaffet til det kommende møde i gruppen, men der tages forbehold for kvaliteten af sådanne data, da de generelt er forbundet med store usikkerheder.

Tone Ackermann roste ideen med et temamøde. Tone Ackermann vurderer, at ét møde mere formentlig ikke er nok inden, der udarbejdes en projektbeskrivelse for NNP MB. PEB noterede dette synspunkt.

Peter Heydorn Kristensen nævnte, at der er et element, der ikke er blevet berørt; fredningerne i Mols Bjerge. I fredningerne står der, at landskab og naturværdier skal bevares. Peter Heydorn Kristensen håber, at fredningerne tilgodeses allerede i starten af processen. PEB understregede, at en fredning er en fredning (lig en lov) og projektforslaget skal ligge inden for den gældende lovgivning.

PEB nævnte, at det samme er gældende for bl.a. ankomstpunkter, her skal kommune også myndighedsgodkende disse.

Dog bemærkede PEB, at ved fredningerne kan Fredningsnævnet give dispensation, hvilket tidligere er sket i Mols Bjerge ved etablering og forbedringer af stiforløb.

PEB lovede, at NST KJY vil være opmærksomme på at redegøre for fredninger og andre beskyttelser og bindinger, når bl.a. fysisk indretning bliver behandlet på næste møde.

Lasse Werling omtalte den unikke natur i Mols Bjerge, som også er et udpeget Natura2000 område. Der er et unikt overdrev, som har gode naturmæssige forudsætninger – tørt og med mange solskinstimer.

Birgitte Lamp nævnte, at Nationalpark Mols Bjerge bakker op om borgermøder med henblik på den orienterende del og input fra borgerne.

Flemming Poulsen kan se nogle udfordringer med realiseringsprocessen i forhold til tidsprocessen. PEB svarede, at det er en vigtig pointe, og kan tages med på næste møde.

Jens Kristoffersen omtalte udfordringer med eventuelt at ændre på/dispensere fra fredningerne.

Jens Kristoffersen påpegede, at vi ønsker at sætte naturen fri, men alligevel bestemmer mennesket, da vi sætter dyr bag hegn. Det er romantik at tro, at vi ikke blander os – for det gør vi.

Jonas Nørregaard ønsker, at få tydeliggjort de politiske rammer, så der ikke bruges ressourcer på tiltag, som ikke kan lade sig gøre.

Linda Klindrup nævnte, at hvis naturens processer skal sættes fri vil det ikke harmonere med Natura2000 udpegningen. Arealerne må ikke springe i skov, men det vil ske, hvis græsningstrykket sættes ned.

Linda Klindrup ser et dilemma i den politisk aftaletekst for NNP MB – det skal være et lavt hegn og græsningstrykket nedsættes. Hvordan vil de lysåbne arealer kunne bibeholdes? Der vil være behov for en styret forvaltning.

Lasse Werling ønsker ikke at kalde det vild natur, men biodiversitetsrig natur. Det er en illusion, at vi skaber vild natur – men vi skaber en biodiversitetsrig natur.

Jane Toubro nævnte, at det er svært at være kreativ og finde løsninger, når man ikke har en præcis definition af mål og formål. Har brug for at vide, hvad der kan arbejdes med i forhold til de fastlagte rammer. Jane Toubro omtalte også, at tidspreset giver frustrationer. PEB lovede, at de politiske rammer vil blive præciseret på næste møde.

Martin Hedegaard spurgte til de åbne kontordage. PEB nævnte, at datoerne er opslået på hjemmesiden. PEB opfordrede projektgruppen til at holde øje med hjemmesiden, som løbende bliver opdateret.

5. Opsummering og afrunding ved Naturstyrelsen

PEB takkede for deltagelse i mødet.